

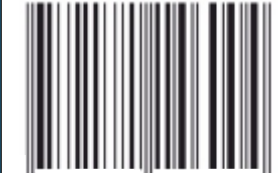
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

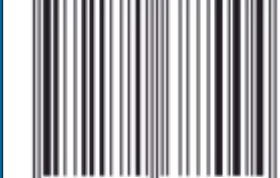
4/2024

E-ISSN 2181-1466

9 772181 146004

ISSN 2181-6875

9 772181 687004

@buxdu_uz

@buxdu1

@buxdu1

www.buxdu.uz

4/2024

	narrative	
Мурадова Х.Б.	Комплексный анализ лингвистических и структурных особенностей английского фольклора в социальных сетях	229
Jalilova Z.S.	Epik turda inson tasviri (Xurshid Do'stmuhammad asarlari misolida)	235
Axmatov A.H.	Ne'mat Aminovning Buxorodagi adabiy faoliyati (arxiv materiallari asosida)	240
MATNSHUNOSLIK VA MANBASHUNOSLIK *** TEXTODOLOGY AND LITERARY SOURCE STUDY *** ТЕКСТОЛОГИЯ И ЛИТЕРАТУРНОЕ ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ		
Nurmatova M.F.	Ko'ngil – taxti amiri	245
JURNALISTIKA *** JOURNALIZM *** ЖУРНАЛИСТИКА		
Xamroyeva Sh.Sh.	Jurnalistikada universallashtirish va ixtisoslashtirish masalalari	249
“NAVOIY GULSHANI”		
Sayliyeva Z.R.	Ey, nubuvvat xaylig'a xotam bani Odam aro	253
FALSAFA VA HUQUQ, SIYOSATSHUNOSLIK *** PHILOSOPHY, LAW AND POLITICAL SCIENCES *** ФИЛОСОФИЯ, ПРАВО И ПОЛИТОЛОГИЯ		
Galimov R.R.	Mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashda Pokiston va O'zbekiston hamkorligi	257
Нормаева М.Г.	Барьеры рекрутирования женщин в политической карьере: обзор современных практик в зарубежных странах	261
Saparboyev K.K.	Constitutional basis of state policy on youth	268
Бозоров А.М.	Жиноят процессуал ва миллий қонунчилик нормаларини қўллашдаги муаммолар ва уларни такомиллаштириш истиқболлари	273
TARIX *** HISTORY *** ИСТОРИЯ		
Klichev O.A.	Buxoro amirligi va Rossiya imperiyasi o'rtasidagi elchilik tortiqlarining almashinuvi	278
Jumayeva N.A.	Quyida Zarafshon vohasida ziroatchilik homiysi - Bobodehqon bilan bog'liq urf-odat va marosimlar (XIX asr oxiri - XX asr boshlari)	282
Эркинова Н.М.	Суғдинг илк ўрта асрлардаги сиёсий ва маданий маркази бўлган Кеш хусусида айрим мулоҳазалар	286
Tursunov A.S.	O'zbekistonning janubiy viloyatlari shaharlarida urbanizatsiya jarayonlari tarixshunosligining tahlili	290
PEDAGOGIKA *** PEDAGOGICS *** ПЕДАГОГИКА		
Bakhromova A.A.	Modern methods of working with physical problems in the teaching of Physics	294

NE'MAT AMINOVNING BUXORODAGI ADABIY FAOLIYATI (arxiv materiallari asosida)

Axmatov Amonkeldi Hasanovich,
Buxoro davlat universiteti
Jahon tarixi kafedrasi dotsenti, PhD
amonaxmatov@mail.ru
Orcid 0000-0003-3556-6779

Annotatsiya. Ushbu maqolada Ne'mat Aminovning hayoti va ijodi, Buxoro adabiy muhitidagi o'rni o'rganilgan. Adibning Buxoroda radioqo'mitada, nashriyotda faoliyat yuritganligi va ko'plab asarlar yozganligi o'rganilgan. Yozuvchining dastlabki ko'plab she'rlari, hajviy hikoyalari, feletonlari ilk bora e'lon qilinadi. Shuningdek, Buxoro adabiy muhitining XX asr ikkinchi yarmidagi holati, adabiy jarayonlar, matbuot bilan aloqalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Buxoro adabiy muhiti, Ne'mat Aminov, matbuot, she'riyat, feleton, hikoya, hajviya, Yozuvchilar uyushmasi, adabiy to'garak, radioqo'mita.

ЛИТЕРАТУРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НЕЪМАТА АМИНОВА В БУХАРЕ (на основе архивных материалов)

Аннотация. В данной статье рассматривается жизнь и творчество Неъмата Аминова, его место в литературной среде Бухары. Упоминается, что писатель работал в радиокомитете и издательстве Бухары и написал множество произведений. Многие ранние стихотворения, комические рассказы и фельетоны писателя публикуются впервые. Также проанализировано состояние литературной среды Бухары во второй половине XX века, литературные процессы, отношения с прессой.

Ключевые слова: литературная среда Бухары, Неъмат Аминов, пресса, поэзия, фельетон, повесть, юмор, Союз писателей, литературный кружок, радиокомитет.

LITERARY ACTIVITY OF NE'MAT AMINOV IN BUKHARA (based on archival material)

Abstract. This article examines the life and work of Nemat Aminov, his place in the literary environment of Bukhara. It is mentioned that Adib worked in the radio committee and publishing house of Bukhara and wrote many works. Many of the writer's early poems, comic stories and feuilletons are published for the first time. The state of the literary environment of Bukhara in the second half of the 20th century, literary processes, and relations with the press are also analyzed.

Keywords: literary environment of Bukhara, Nemat Aminov, press, poetry, feuilleton, story, humor, Writers' Union, literary circle, radio committee.

Kirish. Nasrda mohir hajvda betakror adib, Buxoro adabiy muhitining iste'dodli vakili Ne'mat Aminov 1937-yil 17-iyulda Buxoro viloyatining Romitan tumanida, Pitmon qishlog'ida temirchi Amin bobo oilasida tavallud topgan. O'rta maktabda o'qib yurgan kezarida ijodni boshlagan bo'lajak yozuvchi Fayzulla Xo'jayev nomidagi Buxoro pedagogika institutining tarix-filologiya fakultetiga 1954-yilda qabul qilingan va oliygohni 1959-yil tamomlagan. Ne'mat Aminov mehnat faoliyatini Buxoro viloyati radioeshittirish qo'mitasida muxbirlikdan boshlagan. Avvaliga respublika jurnallaridan ko'plab maktublar va takliflar olgan adib, 1973-yilda Toshkent shahridan – "Mushtum" jurnaliga ishga kelish taklifini qabu qiladi. Shundan keyingi faoliyati poytaxt Toshkent bilan bog'langan adib 1985-yilgacha shu jurnalda mas'ul kotib bo'lib ishlaydi. 1989-yilda Yozuvchilar uyushmasiga taalluqli "Sharq yulduzi" jurnalida bosh muharrir o'rinbosari vazifasini bajaradi, so'ng "Mushtum" jurnaliga boshchilik qiladi, respublika "Ma'naviyat va ma'rifat" jamoatchilik markazini boshqaradi. Qayerda ishlamasin atrofida quvnoq va ahil davra hosil qilgan adib umrining oxiriga qadar ijod qilishdan to'xtamagan.

Tadqiqot obyekti va qo'llanilgan metodlar. XX asr ikkinchi yarmidan boshlab, Buxoro adabiy muhiti yangi kuchlar bilan to'lishi jarayoni keng quloch yoyganini ta'kidlash joiz. 1960-yillar boshida

Buxoro bo'limi 70 nafardan ortiq yosh havaskor ijodkorlarni atrofiga jamlagan bir vaqtda [14,83], ularning respublika Yozuvchilar uyushmasiga qabul qilinishi qiyinchilik bilan kechadi. 1957- yilda Toshpo'lat Hamid O'zbekiston SSR Yozuvchilar uyushmasiga a'zo qilinmaguncha Buxorodan birorta vakil yo'q edi. Shundan keyin birin-ketinlik bilan buxorolik ijodkorlar uyushma a'ziligiga qabul qilina boshlanadi. Muso Toshmuhammad o'g'li Oybekning tavsiyasi bilan 1968-yili Sharif Nurxon O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zoliq biletni olgan [13,144-145].

O'zbek nasrida benazir adib Ne'mat Aminov dastlabki ijodiy faoliyatini ota yurti Buxoroda boshlagan. Matbuotda "Yosh leninchi" (shtatsiz muxbir), "Buxoro haqiqati" gazetalarda, viloyat radioqo'mitasida muxbir lavozimlarida ishlagan kezlari e'lon qilingan ko'plab hikoya, ocherk, feleton, intermedialari muxlislarda katta qiziqish uyg'otgan. Yozuvchining dastlabki yillarda yozgan ijod namunalari yillar ketma-ketligida taqdim qilishga qaror qilindi:

1957-1963-yillarda "Xo'p deng endi shimni yechay" (hikoya), "Nurnoma xat", "Sarataroshning sevgisi", "Shifokor targ'ibotchi", "Tarbiya", "Tashkilotchi" singari hikoyalari saqlanib qolgan [8,13-24].

1964-yildan keyingi davrlarda "Boshsiz eshak" (hikoya), "Bir duoga o'n qarg'ish", "O'rdak tuxumi", "Jigarlar", "Ota" hikoyalari eshittiriladi [5,25-44]. "Jonim direktur" hikoya, viloyat radioqo'mitasida o'qib eshittirilgan. "Oyimning ro'moli" hikoya, "Nusratchaman" hikoya, "Ustoz" hikoya, "To'yda", "Isitma", "Kanalchilar" (Hamqishloqlar), "Bolajonning baxti", "Apollon" (Talabalar hayotidan), "Avlodlar", "Ekspeditor", "Rossiya Farhodlari", "Yaylov simfoniyasi" (do'mbira navosi), "Qalb kamalagi" hikoya, "She'rshunos" hikoya, "Tilshunos" (hajviya), "Ikki oyoqli sigirlar" (sut va yog'ni sotib olib kolxoz planini oshirgan govmishlar haqida), "Sarlavhamiz", "Ikki Buxoro" radio eshittirish Rizvon Safarova bilan o'qigan [10,55-127].

Bu vaqtda viloyat radioeshittirish qo'mitasi Buxoro shahar Traktornaya ko'chasi 15-uyda joylashgan bo'lib, adib aynan shu yerda faoliyat yuritgan. 1966-yildan "Ziyokorlar" radio ocherk, "O'ylar va yillar" (ocherk), "Navoiydan oltovlon" ocherk, "Brigadir bloknotining sirlari" (radioocherk) [4,1-24] singari asarlari saqlanib qolgan.

1968-1969-yillarda "Boyliqdagi roman" (hajviya), Tabassum ruknida "O'rtoq Shokirovning ishlari" (hajviya), "O'z o'ziga xizmat" (satira yumor) [6,8-14]. 1969-yil "Savdo madaniyati uchun" (intermediya) 5 betlik hajviya (yoshlarning muomala madaniyati, savdo hayoti, kulgu ostiga olingan 1965-yil yozilgan) [11,7]. "Gazla Gazim" 10 betlik she'riy ertak. O'tinchi chol va nabirasi suhbatida asosida qishloqlarga gaz yetib kelishi haqida. "Shahri haybar ishlari" eshittirish, "Non hidi ufurgan dalalar", "Instruktur" [3,1-11].

1962-archiv materiallaridan ma'lum bo'lishicha Ne'mat Aminov targ'ibot ishlarida faol bo'lganini kuzatamiz. Hududlarga chiqar ekan "Jonajon qishloq", "Vatan" she'rlarini bitadi. Lavhalar tayyorlaydi.

She'r: 1-ish, 9-varaq:

Ko'rinar qo'rg'ondan jonajon qishloq
Oq uylar naqadar suluv oynaband
Shulalar ichida shunchalar porloq
Kolxozning hayoti yurakka payvand

She'r: 1-ish, 11-varaq:

Bu vatan bog'lari ichra
Qarimaysan ming yil yashasang
Umr aziz oltin asrimiz
Arzir bunda o'ynasang kulsang. 1962 yil 16 dekabr [12,9-11].

Ne'mat Aminov o'zbek tili adabiyotini yaxshi o'zlashtirib to'garaklarda faol qatnashganligi haqida ma'lumotnoma berilgan. Ushbu ma'lumotnoma asl holatda Buxoro viloyat davlat arxivida saqlanmoqda [2,50]. Shu yillari adibga "Saodat", "Mushtum" jurnallaridan ijobiy maktublar, yang asarlar so'rab takliflar keladi [9,4] (ilovaga qarang).

Ne'mat Aminovning adabiy faoliyatini o'rganish asnosida tarix va etnografiya bilimdoni ekanligi guvohi bo'ldik. Ayniqsa, uning qaysiki qishloqqa borsa o'sha hudud tarixi, urf-odati etimologiyasi, toponimikasini o'rganib so'ngra lavhalar tayyorlashi boshqa hamkasblariga nisbatan materiallari tez-tez chop etilishiga sababchi bo'lar edi. Asosan, nasrda tanilgan bo'lsa-da, nazmda ham chiroyli she'rlar bita olgan.

She'r 1-ish, 15-varaq:

Sokin kecha, yaproq tebratardi yel,
Surmarang osmonda yulduzlar yonar.
Tug'ulgan qishloqqa bog'lagandim bel,
Yaqinlashgan sari ko'nglim quvonar.

Ko'zga tashlanadi, yangicha olam,
Yulduzi charaqlar, hisobsiz sonsiz.
Endigi yulduzlar oldida endi,
Osmon yulduzlari majolsiz jonsiz.
Yangicha olamdir mening kolxozim,
Undagi har chirog' elim yulduzi.
Abadiy nur sochar GOELRO doim,
Kechani yoritar go'yo kunduzi...

Zavod va fabrikalar hayotini yoritgan adib ko'plab lavhalar radio ocherklar tayyorlaydi. Zavod ishchilarining madaniy hordiqalari uchun tashkiliy ishlarda faol qatnashadi. Qishloq ayoli haqidagi lavhalarida xotin-qizlarning zahmatkash mehnati, sharaflil hayoti ulug'lanadi. Onaning farzandga muhabbati qisqa va sodda satrlarda ochib beriladi. "Instruktor" lavha, "Mehribonlik", "Yo'lda", "Hali yangimiz", "Chiroqlar". Lavhalarida qishloq hayoti sodda va ravon tarzida o'zgacha samimiylik bilan tasvirlangan[7,11].

Natijalar va ularning tahlili. Ne'mat Aminovning feletonlari hajviy tarzida bo'lsa-da ko'plab, qonunbuzarlarning ta'zirini bergani rost. Yuqorida nomi keltirilgan "Ikki oyoqli sigirlar" hajvijasini olaylik: Ikki oyoqli sigir ham bo'ladimi? Adib bunga asosni Rometan tuman Engels kolxozidan topadi. Kolxoz raisi Obid Kenjayev, bosh hisobchi Shokir Sharipov, chorvachilik bo'yicha hisobchi Axtam Ergashev, ferma mudir Chori Ochilovlar (muallif bu o'rinda hatto kishilar ismini ham asl holida qoldirishni ma'qul topgan) idoraga yig'ilib, sut va yog' rejasini qanday topshirish haqida bosh qotiradilar. Shu yig'ilishdan keyin ular har safar tuman yig'ilishlarida oldingi safda turar, maqtoqlar olar edi. Bunga sabab esa ishchilarning 1966-yilga maoshidan 1490 so'm saqlab qolib boshqa kolxozlardan sut va yog' sotib olib rejani ortig'i bilan bajarib kelganliklarida. Bu odat boshqa jamoa xo'jaliklariga ham o'tib, tarqala boshlaydi. Feleton mazmunini sotsializm g'oyalaridan kelib chiqib baholash kerak bo'ladi. Boisi, bunday tadbirkorlik kapitalistik mamlakatlarda odatiy hol bo'lsada, ishchilar sinfini qo'llovchi, tadbirkorlikni qoralovchi va shu bois iqtisodiy nochor sovet davlati uchun bu salbiy illat edi. Yozuvchi Ne'mat Aminov ham ushbu mafkura ta'sirida ulg'ayganligi bois zamon talabidan kelib chiqib asarlar yozgan.

Hajviy yozuvchi, o'zbek adabiyotida nasr yo'nalishini o'z uslubi bilan bir pog'ona yuksaltirgan ijodkor Ne'mat Aminovga Buxoro viloyat radioqo'mitasida ishlab yurgan kezlarida respublikaaning mashur "Mushrum" jurnaliga xabarlar yozib turgan. Adibning maqolalari mushtumchilarga maqul bo'lganidan unga bir necha bora ijobiy maktublar qaytarganlar. Shunday maktublardan biri 1966- yil 21- yanvarda kelgan. Buxoro viloyat davlat arxivida saqlanayotgan ushbu hujjatni keyingi tadqiqotchilar manba sifatida foydalanishlari uchun asl holida keltirmoqdamiz.

HURMATLI O'RTOQ N.Aminov

Sizdan "Mushtum"ning aktivi, shtatsiz muxbiri sifatida quyidagi temalar bo'yicha xabar, feleton va hajviyalar yuborib turishingizni so'raymiz.

Bo'lar ishni bo'ldirmay yurgan paysalkash, sansalorchi, ko'zboyamachilar, byurokratlar, kiyimi yangi-yu qiligi eski shaxslar, dangasa va'dabozlar, maishatbozlar, erkatoy tantiqlar, poraxo'r, yulg'ichlar va hokazolar... ; qishgi-bahorgi ishlarga, chorva qishloviga beg'amlarcha qarab kelgan tepsa tebranmaslar, sanoat, qurilish, transport, xalq maorifi, meditsina, savdo umumiy ovqatlanish sohalarida yuz berayotgan nuqsonlar to'g'risida.

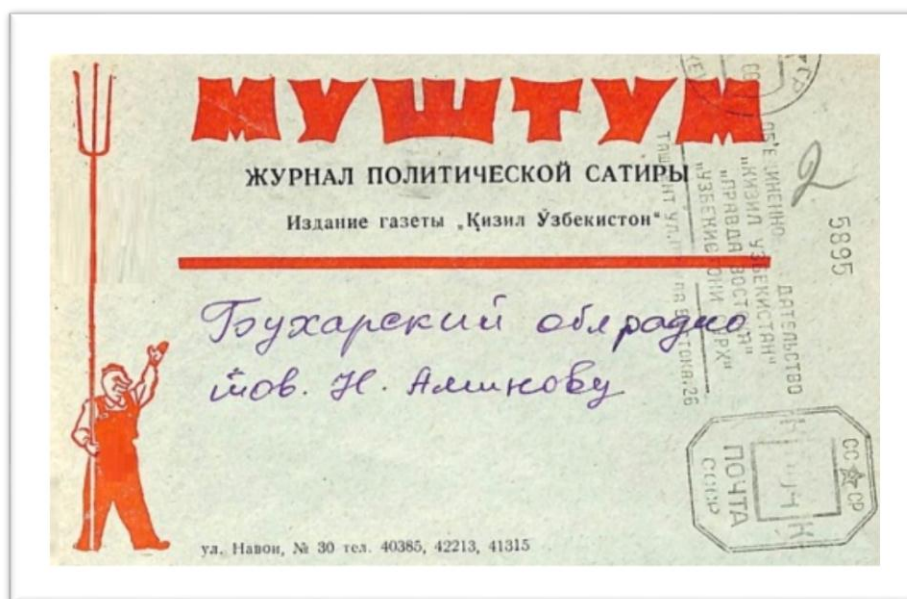
Ko'rsatilgan temalar bo'yicha xohlagan janringizda yozib yuborishingiz mumkin. Agar u yoki bu boshqa masalalar yuzasidan maslahat, konsultatsiya zarur bo'lib qolsa, biz bilan telefon yoki xat orqali aloqa qilib tursangiz yaxshi bo'lardi.

Salom bilan,

"Mushtum" jurnalining feletonlar bo'limi mudiri: (Imzo) A.Muhiddinov

Jurnalning ommaviy ishlar va xatlar bo'limi mudiri: (Imzo) Z.Shokirov

21/1 – 1966 yil.

Xulosa. Ne'mat Aminovning har bir hikoyasi real hayotdan olinar edi. Hikoyani o'qigan muxlislar go'yoki atroflarida bo'layotgan hodisalarni qayta ko'rgandek bo'lar va albatta, bundan zavq olar edilar. Adibning muxlislari respublika bo'ylab katta doirani egallay boshlaydi. Ko'plab muxlislariga ega bo'lgan yozuvchi doimiy ishlash va yuksalish uchun poytaxt Toshkent shahrini tanlaydi. Yuqorida keltirilgan asarlari esa Buxoroda yozilgan ilk mashqlari edi. Aynan ana shu ijodiy ishlari uni yuksaklikka chiqarishda poydevor bo'lgan, uning nomini nasrda muhrlovchi romanlar yozishida asos vazifasini o'tagan edi. Asosan nasrda ijod qilishini bilsak-da adibning Buxoroda yozgan ko'plab she'rlari ham arxiv tokchalarida saqlanib qolgan. Bu materiallarni o'rganish adabiyotshunoslar, tarixchi olimlar, adabiy muhit tadqiqotchilarining vazifasi sanaladi.

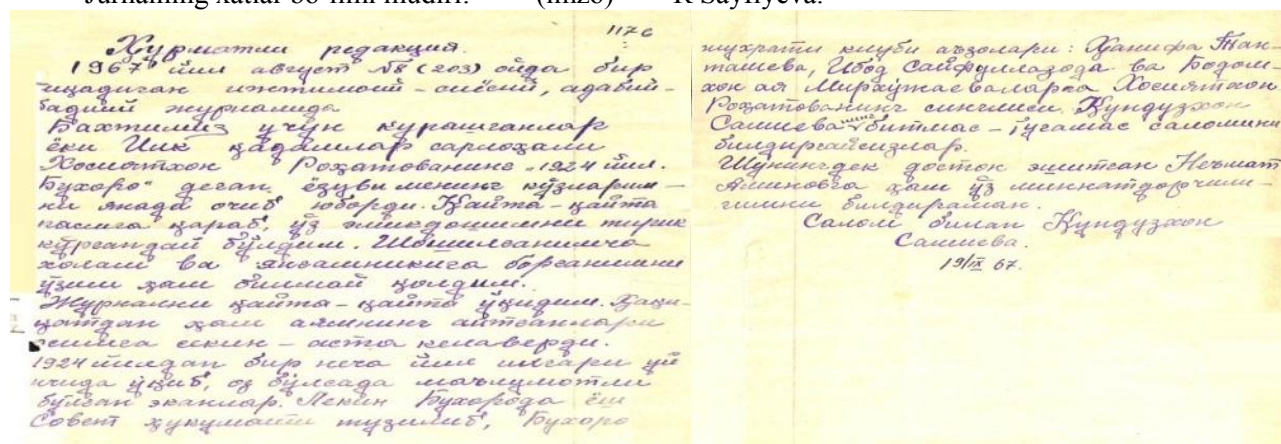
Arxiv materiallarini o'rganar ekanmiz 1967-yil 26-sentabrda adibga ijtimoiy-siyosiy, adabiy-badiiy jurnal bo'lmish "Saodat"dan maktub keladi. Xatda shunday deyilgan edi:

Hurmatli O'rtoq N.Aminov!

Jurnalimiz sahifasida yoritilgan lavhangiz qahramoni Xosiyatxon Rohatovanning singlisidan kelgan xatni Sizga yuboryapmiz. Uning minnatdorchiligini qabul qilib, salomini do'stlariga yetkazgaysiz.

Salom bilan,

Jurnalning xatlar bo'limi mudiri: (imzo) R Sayfiyeva.

ADABIYOTLAR:

1. A.Axmatov. XX asr 50-70 yillarida Buxoro adabiy muhiti tarixi. Oriental renaissance: innovative, educational, natural and social sciences scientific journal. Volume 2, ISSUE 4 ISSN 2181-1784 Impact Factor:5.947 ASI Factor = 1.7. April 2022. –B.399-403.
2. Бухоро ВДА 1079-Фонд, 50-варақ.
3. Бухоро ВДА 1233-фонд, 1,5,11-варақлар.

4. Бухоро ВДА 1233-фонд, 1-24-варақлар.
5. Бухоро ВДА 1233-фонд, 25-44-варақлар.
6. Бухоро ВДА 1233-фонд, 8,14-варақлар.
7. Бухоро ВДА 1233-фонд, 11-варақ.
8. Бухоро ВДА 1233-фонд, 13-24-варақлар.
9. Бухоро ВДА 1233-фонд, 4-ши.
10. Бухоро ВДА 1233-фонд, 55-127-варақлар.
11. Бухоро ВДА 1233-фонд, 7-ши.
12. Бухоро ВДА 1233-фонд, 9-11 варақ.
13. Саидносирова З. Ойбегим менинг. –Тошкент: Шарқ, 1994. –Б. 144-145.
14. Ўзбекистон миллий архиви, Р-2356-фонд, 405-ши.